

ენათმეცნიერება, ლიტერატურათმცოდნეობა
LINGUISTICS, LITERARY CRITICISM

ჰურუფიზმი - ასტრაბადელი დერვიშის ბათინური მოძღვრება

ალკაზარ კაშია

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის
დეპარტამენტის ასისტენტ პროფესორი,
საქართველო, ბათუმი

აბსტრაქტი.

საერთოდ რელიგიის ისტორიაში და, საკუთრივ, აღმოსავლეთში არსებობდა ორი გზა განვითარებისა: გარეგანი (ეგზოთერიული - ზაჰერი) და შინაგანი (ეზოთერიული - ბათინი). ამ მიმართულებათა შორის წარმოიქმნებოდა ხოლმე განხეთქილება და აზრთა სხვაობა, რომელიც ხშირად მწვავე კონფლიქტებში გადადიოდა. ეს განსაკუთრებით ცხადად არის გამოკვეთილი აღმოსავლეთის სინამდვილეში, სადაც უკიდურესი „ბათინური“ მიმართულებანი იღვევებოდა და მათ წარმომადგენლებს ცეცხლით და მახვილით უმასპინძლებოდნენ. ჰურუფიზმი დააარსა ასტრაბადელმა დერვიშმა ფაზლულაჰ აბუ მუჰამედმა. ის არ წარმოადგენს ახალ მოძღვრებას და მჭიდრო კავშირს ამყარებს სუფიზმთან, მაგრამ რიგ საკითხთა მოაზრებაში ძირეულად განსხვავდება ამ უკანასკნელისგან. ჰურუფიული მოძღვრების მიხედვით სამყაროს განსხეულების პირველ მიზეზად ღვთიური სიტყვა-ლოგოსი უნდა მივიჩნიოთ. ამიტომაც სიტყვა არის შემოქმედების არსი, ხოლო ასო - ხილვადი სამყაროს არსებობის საფუძველი (საერთოდ, ტერმინი „ჰურუფიზმი“ არაბულია და ნიშნავს ასოებს, ანბანს).

ღვთიური სიტყვის ასოების მეტამორფოზა ყოველ საგანში და მოვლენაში უნდა ვეძებოთ, რადგანაც მუჰამედი არაბული ენით ქადაგებდა (ე.ი. 28 ასოთი), ხოლო ფაზლულაჰი სპარსულით (ე.ი. 32 ასოთი), ამ 28 და 32 ასოს რიცხვითი ჯამი მოც-

ემულია პოტენციალურად ყველაფერში და საჭიროა მისი აღმოჩენა, რის მეოხებითაც ჩვენ შევიმეცნებთ ღვთიურ არსს. ეს არის ერთადერთი და ჭეშმარიტი გზა ჭეშმარიეიტების ძიებისა. ამიტომაც ამ 28 და 32 ასოს ჯამს ეძებენ ისინი ყველგან, ყველაფერს მას უკავშირებენ და მათი ლოგიკური მსჯელობა ამ რიცხვთა მისტიკური სიმბოლოზმით არის გაბუნდოვანებული და გაუგებრობამდე დაყვანილი. ჰურუფიზმმა თავისი შემეცნების და თავყანისცემის ობიექტად გაიხადა ადამიანი, რომელიც ჰურუფისტების მოძღვრებით წარმოადგენს ღმერთის მიკროკოსმოსს ღმერთის შემოქმედების საბოლოო მიზანს.

სადიებო სიტყვები: ჰურუფიზმი; ასტრაბადი; ეზოთერული.

შესავალი.

ისტორიულ - კულტუროლოგიური პროცესებით განპირობებული ევოლუციის გზით, აღმოსავლეთის შემოქმედებითი აზრის რეგიონებში გრძნობადი აქტი ეთიკურ-ესთეტიკურმა აქტმა შეცვალა, რამაც შემოქმედებითი აზროვნების სფეროში, სიყვარულის არისის გააზრება ახალ გაგებამდე აიყვანა და ადამიანი, როგორც ღმერთის ადექვეტური ასლი, აბსოლუტის მიკროკოსმოსურ მოდელად აქცია. ჰურუფიზმა კი, როგორც სუფიური მოძღვრების ლოგიკურმა განვითარებამ ადამიანი, როგორც ანთროპოცენტრული ფიგურა, ათროპომორფულ არსებად აქცია. ამ მოძღვრებით ადამიანი კი არ მალდებდა ღმერთამდე, არამედ ღმერთი დადის ადამიანამდე და ყოველგვარ მატერიალურში და უმცირეს ატომებშიც კი ღმერთის ემანაცია ამოიკითხება. ამ კვლევაში განხილულია ყოველივე არსებულის ინვოლუციისა და ევოლუციის, აბსოლუტური ჭეშმარიტების შემეცნებისა და აღქმის გზები და წარმოდგენილია სუფიური და ჰურუფიული დოქტრინების განსხვავებები.

მეთოდი.

ემპირიული მასალისა და ორიენტალისტთა კვლევების ანალიზის საფუძველზე, მოვახდინეთ ორი აღმოსავლური რელიგიურ - ფილოსოფიური მიმდინარეობის - სუფიზმისა და ჰურ-

უფიზმის დოქტრინების შედარება, რის შედეგადაც გამოვლენილი იქნა მათი მსგავსება-განსხვავებულობა. ასევე კვლევის საფუძველზე განვსაზღვრეთ, ამ მიდინარეობების როლი და მნიშვნელობა მახლობელი აღმოსავლეთის კულტუროლოგიაში და კერძოდ, პოეტურ აზროვნებაში.

შედეგები.

აღნიშნულმა კვლევამ მოგვცა შესაძლებლობა, სხვა მრავალ მსგავსებასთან ერთად, მოგვეძიებია და გავვეანალიზებინა ისლამურ რელიგიურ-ფილოსოფიურ მიმდინარეობათა დოქტრინებში არსებული მკაფიო თუ ქვეტექსტური განსხვავებულობები და მათი ეტიკურ-ესტეტიკური მნიშვნელობა მახლობელი აღმოსავლეთის ფილოსოფიურ თუ მხატვრულ აზროვნებაში. ანალიზის ფონზე მოცემული შედეგის მიზეზი ამ კულტურული რეგიონის სიღრმისეული კვლევაა, რომელიც პასუხს გასცემს ქრთულ კულტუროლოგისთან, როგორც მეზობელი კულტურასთან ურთიერთგავლენის იდეოლოგიურ მსგავსებებსა თუ განსხვავებულობებს, რომლებიც დღემდე აქტუალურია.

დისკუსია.

შუა საუკუნეების მახლობელი აღმოსავლეთის საზოგადოებრივ-ყოფით და მხატვრული აზროვნების სივრცეში სიყვარულმა, როგორც ინდივიდუალურ განცდებთან დაკავშირებულმა ფსიქოლოგიურმა მოვლენამ თუ ბრმა ფიზიკურმა მოთხოვნებამ, დაკარგა თავისი პირველადი, მიწიერი, ქვენაბუნებით ნაკარნახევი, ადამიანური გრძნობის გაგება და იგი იქცა ახალი საზოგადოებრივი ყოფის აუცილებელ პირობათ, რომელსაც შეეძლო ადამიანის ეთიკური აღზრდა და მორალური სრულყოფა. ეს კულტურული რეგიონი პოეზიის, როგორც შემოქმედებითი აზროვნების პირდაპირი გამოვლინების ძირითად დანიშნულებას, საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე ზემოქმედების ძალაში ხედავდა. ამგვარად, ისტორიულ - კულტუროლოგიური პროცესებით განპირობებული ევოლუციის გზით, აღმოსავლეთის შემოქმედებითი აზრის რეგიონებში გრძნობადი აქტი ეთიკურ-ესთეტიკურმა აქტმა შეცვალა, რამაც შემოქმედებითი აზროვნების სფეროში, სიყვარულის არისის გააზრების ხაზი ახალ გაგებამდე აიყვანა. ამან კი მანამდე არსებულ მხატვრულ აზროვნებას ახალი ქვე-

ტექსტური ბუნება მიანიჭა და „რეალური“, სადა, ლალი და მოკვდავკაცური სატრფიალო ლირიკა კოსმიური, მისტიკურ-აბსტრაქტული ბურუსით მოიცვა და მისი ენიგმური არსის გაგება მხოლოდ ლიტერატურის ადეპტებისათვის გახდა შესაძლებელი და ისიც მეტაფორების ორნამენტებში, ლაბირინთული თარგმანებით

გრძნობადი აქტის ეთიკურ-ესტეტიკურ აქტად გადაქცევის მომენტი მახლობელი აღმოსავლეთის პოეტური აზროვნების განვითარების უღელტეხილად უნდა მივიჩნიოთ, რადგან აქედან იწყება აღქმის ობიექტის გაიდებების პროცესი და სადა, გულწრფელი სატრფიალო ტექსტის მთავარი სენსუალური ფიგურა ათროპოცენტრულ არსებად გარდაიქმნება. მშვენიერი იდეალურში გადადის და აქ წყდება მისი შემხებლობა წარმავლობასთან. ტრფობის ობიექტი სუბიექტის იდეალურისაკენ სწრაფვის მთავარ მიზეზად იქცევა და იწყება მისი გასქემატურების ხატოვანება. იგი კარგავს ანთროპომორფულ ნიშნებს და ზოგადად მშვენიერის სახებით წარმოგვიდგება. ყალიბდება იდეალურად მშვენიერის სახე, რომელსაც სქესური გამოკვეთილება და სიცხადე, თითქმის სრულიად, დაკარგული აქვს. განცდის ობიექტის ამგვარმა გააბსტრაქტულების იდეამ, ბუნებრივია შეცვალა აღქმელისა და აღქმულის ურთიერთობის გაგებაც და სიყვარული როგორც ცხოვრებისეული მოვლენა „სიყვარულის ხელოვნებად“ აქცია.

საშუალო საუკუნეებში, კერძოდ XIII-XIV საუკუნეებში, როცა სუფიზმი, როგორც ისლამის ნეოპლტონიზმი, მთელ აღმოსავლეთში გავრცელდა და რელიგიურ სფეროში აბსოლუტური ჭეშმარიტების ძიება საზოგადოებრიობის ერთ-ერთ ძირითად საზრუნავად იქცა, ეთიკურ-ესთეტიკური აქტი შეიცვალა რელიგიური აქტით, რასაც მოჰყვა აღქმის ობიექტის ახლებური გააზრება: იდალური იდეაში გადაიზარდა, ხოლო იდეალურად მშვენიერი-აბსოლუტურ მშვენიერებაში. სუფიზმი-რომელმაც დიდი ზეგავლენა მოახდინა საშუალო საუკუნეების თითქმის ყველა პოეტის აზროვნებაზე, სიყვარული კოსმიურ ძალად მიიჩნია, კოსმოსის შექმნის პირველმიზეზად, მის ლოგოსად და ყოველგვარი მოძრაობის იმპულსად. სუფიური დოქტრინით სიყვარ-

ული არის სურვილი უკვდავებისა და სიკეთის მარადიული ფლობისა, რომლის წყალობით ერთი გარდაიქცევა მრავლად და „ყოველივე სიმრავლე ეზიარების რაითავე ერთს“.

ყოველივე იმით დაიწყო რომ, როცა არსებულად არსებულმა და საფუძვლდდადებულმა ალემი ქეთამაშში (უხილავი სამყარო) თავისი თავი საკუთარი ცოდნის წყალობით შეიცნო, რომ იგი ერთადერთი არსებულია და უხილავია, აღედრა სურვილი თავი გამოეჩინა და ამგვარად სიყვარულის მიზეზი გამხდარიყო, რადგან აბსოლუტურად მშვენიერი არ შეიძლება იყოს დაფარული და სიყვარულის სწრაფვის გარეშე. ამიტომ მან თავისი თავი ორ ასპექტში გამოაჩინა, რათა შეექმნა თავისი სიყვარულის ობიექტი, რომელიც ამავე დროს სიყვარულის სუბიექტიც იქნებოდა და თვით მას, აბსოლუტურ მშვენიერებას, აღიქვამდა როგორც სიყვარულის ობიექტს. ამ მიზეზით მარადიული ქმნადობა (პერპენტუუმ მობილე) იწყებს გამოსხივებას, ისე, რომ არც არფერს გასცემს და არც არფერი აკლდება - მსგავსად უკვდავი მზისა. ინვოლუციის პროცესით (სერი-ნუზულ) წარმოიშვება ხილული სამყარო თავდაპირველად კრისტალის ფორმით, შემდეგ ფლორა, ფაუნა და ბოლოს - ადამიანი, სადაც მარადიული ქმნადობა ასრულებს თავისი გამოსხივების ინვოლუციის პროცესს.

ადამიანი სუფიურ კოსმოგონიაში არის გზაჯვარედინი, მისგან იწყება უკვე ევოლუციური განვითარება (სეირი-ურუჩ), ამალდება აბსოლუტური ჭეშმარიტებისაკენ. სწორედ ადამიანმა უნდა სრულყოს თავისი თავი, უნდა ამალდეს საფეხურებრივ და დაუბრუნდეს თავის უმაღლეს ყოფიერებას, აბსოლუტურ შეჭმარიტებას. ეს „სეირი-ნუზულ“ და „სეირი-ურუჩ“ სუფიური მსოფლმხედველობის მიხედვით, არის მარად უწყვეტი, უნივერსალური წრიული მოძრაობა, რომელიც დიალექტიკური პრინციპით, საწინააღმდეგო მოვლენათა გადალახვის გზით მიედინება და ამ პერპენტუუმ მობილეს მათავრი მიზეზი სიყვარულია, რომელიც აპირობებს სამყაროს მარადიულ არსებობას. ამ მარადიულ წრებრუნვაში ერთადერთი ჭეშმარიტად არსებული რეალობა მხოლოდ ღმერთია და დანარჩენი ყოველივე ილუზია. ყოველი ფორმა ანარეკლის მსგავსად მხოლოდ შედარებით არსებობს

და მხოლოდ წარმოდგენაა და ამიტომ, მიწიერი სამყაროს მშვენიერება ღმერთის არსის ადეკვატური ასლია, მშვენიერების ესთეტიკური განცდის საწყისი სათავე სწორედ რეალურ, ხილვად სამყაროში იწყება, თანდათან ვითარდება და განზოგადოებულ სახეს იღებს, საბოლოოდ კი აბსოლუტური მშვენიერების ჭკრეტაში გადადის.

მშვენიერების აღქმის ასეთი გზა სავსებით ესიტყვება სუფიზმის მსოფლმხედველობას და ნიშანდობლივია მისი ესთეტიკური შემეცნებისათვის. რეალური სამყარო აბსოლუტური მშვენიერებისაკენ სწრაფვის უცილობელი საფეხურია და ამ მატერიალურ სამყაროს სიმშვენიერეთა შორის ადამიანს განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს, იგია კოსმოსის ცენტრალური წერტილი, ზღვარი სინათლის გამომქდავენებისა და სიბნელის არსებობის შორის. ადამიანი, სუფიების აზრით, არის მაღალი ღმერთის გაცხადებული სურვილი და მიზანი. ამ ხილვად სამყაროში მხოლოდ მას, ერთადერთს, შესწევს უნარი აბსოლუტურ მშვენიერებამდე ამაღლდეს და იგი შეიმეცნოს. ადამიანი მარადიული ქმნადობის მარადუწყვეტი წრებრუნვის კონდინაციული წერტილია, მხოლოდ მასში გარდატყდება სიყვარულის მარადუქრობი ნათელიდან გამოსროლილი მოელვარე სხივი, რომელიც უკან, პირველსაწყისს უნდა დაუბრუნდეს ასევე ჭეშმარიტი სიყვარულის გზით. ამგვარად, ადამიანურ და ღვთიურ სიყვარულს შორის ლოგიკური კავშირი მყარდება, (ღმერთს უყვარს ადამიანი, ადამიანს უყვარს ღმერთი, სასიყვარულო წრედი შეკრულია) რომელშიც ადამიანური სიყვარული, მშვენიერების აღქმის ევოლუციური ხაზის საჭირო და უცილობელი საფეხურია. მიწიერი სიყვარული - სუფიების გაგებით - არის ხიდი, რომელიც უნდა გაიაროს იმან, ვინც ღვთიურ სიყვარულში ნეტარებას ეძებს, სწორედ ამ გზით ხდება აბსოლუტური მშვენიერების შემეცნება, რომელიც ერთადერთი არსებული ჭეშმარიტებაა და იგი განაგებს ყველაფერს, მას კი ვერავინ განაგებს, იგი არის ერთი მთლიანობა, რომელიც მოიცავს ყველაფერს და არ გამორიცხავს არაფერს. იგი არის ერთი მთლიანი, ყოველგვარი გამორიცხვის გარეშე. „ჰუვა-ჰუვა“ („ის არის ის“) და მისი შეცნობა მხოლოდ ადამიანს შესწევს და ისიც საკუთარი „მეს“ შესწავლის საშ-

უალებით. ადამიანი, რომელიც ღმრთის გამოჩინების უნივერსალური ფორმაა, მისი მიკროკოსმოსია და მთელი სამყაროს, ე.ი ღმრთის ადეკვატური ამსახველი, აბსოლუტური ჭეშმარიტების წვდომის გზამ ღმერთამდე აამალა და გააღმერთა. როცა შემეცნება იწყება, შენი ადამიანური „მე“-ს აღქმით ვითარდება შენივე „მეობის“ რკალში, ხოლო როცა საკუთარი „მე“-ს ინტუიტიური შესწავლით რწმუნდები, რომ არაფერი არ არსებობს ალაჰის გარდა, ბუნებრივად გებადება აზრი, რომ თვით შენც ღმერთი ხარ. ამიტომ სუფიური აზროვნებისათვის სავესებით ბუნებრივად ჟღერს „ან ალ-ჰაქქ“ (მე ვარ ღმერთი). ან კიდევ, „დიდება მქონდეს მე“ ნაცვლად ისლამის ფორმულისა „დიდება ჰქონდეს ალაჰს“.

ამგვარად, სუფიურ მსოფლმხედველობაში თვით აბსოლუტური ჭეშმარიტების გაგება ადამიანური „მეობის“ რკალში იფარგლება, მაგრამ ეს ადამიანური „მე“ ემპირიული, ინდივიდუალური არ არის. ეს „მე“ ერთსა და იმავე დროს არის „შენც“ და არის „ისიც“, საყოველთაოდ ცნობილია სუფიზმის დედააზრის გამომხატველი ფორმულა: „მე არ ვარ მე, შენ არ ხარ შენ, მაგრამ არც შენ ხარ „მე“, „მე“ ერთდროულად „მე“-ც ვარ და „შენ“-ც. „შენ“ ერთდროულად „შენ“-ც ხარ და „მე“-ც. ეს არის ზოგადად ადამიანური „მე“. უფრო მეტიც, ეს „მე“ ყოვლისმომცველია. სწორედ ამ „მე“-ს ზოგად ცნებამდე აყვანით უნდა ავხსნათ, ის გარემოება, რომ საშუალო საუკუნეების აღმოსავლური ლირიკა, კონკრეტულად ადამიანურ განცდებს მოკლებული, ზოგად ადამიანურ ხედვაში ტყდება. აღმოსავლური ლირიკის ზოგადად ადამიანური განცდისა და ზოგადსაკაცობრიო აზრების გადმოცემის ფოლოსოფიური ფესვები ამ „მე“-ს განზოგადებაში უნდა ვეძიოთ. ამიტომაც, „ან ალ-ჰაქქ“ (მე ვარ ჭეშმარიტება) ერთგვარ პოეტურ ფორმულირებად იქცა და სუფი პოეტების ლექსებში არაერთგზის გაჟღერდა.

ადამიანის გაღმერთების დოქტრინამ - ჰურუფიზმმა, რომელიც სუფიზმის ერთ-ერთ განშტოებად შეიძლება მივიჩნიოთ, გაარღვია შემეცნების სუბიექტივიზმის რკალი და საერთოდ ყველა ადამიანში ღმერთ დაინახა. ჰურუფის შემეცნებელი ჭკრეტა უკვე თავის „მე“-სკენ კი არ არის მიმართული, არამედ თავის „მე“-ს გარეთ მყოფი ადამიანისაკენ, რაც უდავოდ პროგრესულ ნაბიჯი იყო. ჰურუფიები უკიდურეს პანთეიზმს ქადაგებდნენ,

მათ ღმერთს გაუტოლფარდოვნეს არამხოლოდ ადამიანი, არამედ მთელი მატერიალური სამყარო. ისინი ხილვად სამყაროს ყველა ატომში ღმერთის ემანაციას ხედავდნენ, რითაც აბსოლუტურ ჭეშმარიტებას ტრანსცენდენტალური გაგება მოუხსნეს და მატერიალურ სამყაროში გაანივთეს. მაგრამ ჰურუფიების ჭვრეტის ძირითადი ობიექტი, ისევე როგორც ყველა სუფის, ადამიანი იყო. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ ყველა სრულყოფილ ადამიანში, კერძოდ კი, მის ლამაზ სახეში, ღმერთია გამოჩინებული და განსხეულებული. ამიტომ, მათი აზრით, უნდა გიყვარდეს ადამიანი და მისი ლამაზი სახე უნდა იყოს ჭვრეტისა და ესთეტიკური განცდის ობიექტი.

ჰურუფიულ მსოფლმხედველობაში ადამიანი კი არ მაღლდება ღმერთამდე, არამედ ღმერთი დადის ადამიანის ცნებამდე და იგი ანთროპომორფულია. აღმოსავლეთში სულიერი განვითარების დუალისტურმა გზამ: გარეგნულმა (ეზოთერიული - ზაჰერი) და შინაგანმა (ეზოთერიული-ბათინი) სისხლიანი დაპირისპირებები და იდეური განხეთქილებები წაროქმნა. ამიტომაც, თავდაპირველად „ბათინური“ მიმართულებანი სასტიკად იდეზნებოდა. საშინელი წამებით მოკლეს ჰურუფიული მოძღვრების ფუძემდებელი, ასტრაბადელი დერვიში შაჰაბ ად დინ ფაზლულაჰ იბნ ბაჰა ედ დინ აბუ მუჰამმად ნაიმი (1339-40/1394), მისი სწავლების მიხედვით, რომელიც სახადივით მოედო ანატოლიის, სირიის, დასავლეთ ირანისა და აზერბაიჯანის, ორთოდოქსალური ისლამის სწავლებით გაჯერებულ გეოგრაფიას, სამყაროს განსხეულების პირველ მიზეზად ღვთიური სიტყვა - ლოგოსი იქნა აღიარებული. სიტყვა, როგორც, მარადიული ქმნადობის წინაპირობა და შემოქმედების არსი, ხოლო ასო - ხილული სამყაროს არსებობის, განსხეულების საფუძველი. (საერთოდ, ტერმინი ჰურუფიზმი/ჰურუფ - არაბულიდან მომდინარეობს და ასოებს, ანბანს ნიშნავს) ჰურუფიების სწავლებით, ღვთიური სიტყვის, ასოების მეტამორფოზა მატერიალური სამყაროს ყოველ ატომში და მოვლენაში უნდა ვეძიოთ, რადგანაც მუჰამედი არაბული ენით ქადაგებდა (ე.ი. 28 ასოთი), ხოლო ფაზლულაჰ ნაიმი სპარსულით (ე.ი. 32 ასოთი), ამ 28 და 32 ასოს რიცხვითი ჯამი მოცემულია ყველაფერში, თვით ყურანიც ასოთა რიცხვობრივი სის-

ტემით განიმარტება და რიცხვების ჯამით შეიმეცნება ღვთიური არსი.

რიცხვების კაბალისტიკა ოდითგანვე წარმოადგენდა ადეპტთა საკრალურ ძალას. ამიტომაც ტექსტი, დაწერილი სიტყვა და მისი გახშიანება აბსოლუტის კოსმიური ნება-სურვილის გაცხადების აქტია. წერა-კითხვის უნარ-ქმედებაც განეკუთვნებოდა მისტერიათა რიგს. დამწერლობის შექმნას პოლითეიზმის ქურუმები ღმერთებს მიაწერდნენ. მაგ: ეგვიპტელები - ტოტს, ბაბილონელები - ნაბუს, ბერძნები - ჰერმესს, ინდოელები - სარასვატის. ამიტომ ასოთა გრაფიკას ბუნდოვანების სამოსელში ახვევდნენ, ანიჭებდნენ საკრალურ მნიშვნელობას და უკავშირებდნენ რიცხვთა მისტიკას. მაგ. ებრაული ანბანის პირველი ასო ალფ ალნიშნავდა ხარს, ჰქონდა რიცხვითი ნიშანი 1, ფიზიკურად შეესაბამებოდა სუნთქვას, ზოდიაქალურად - მხეს, სიმბოლოურად - ძალას, ფერად იყო ბაცი ყვითელი და მიმართული იყო ზევიდან ქვევით და ა.შ.

ჰურუფიების მიხედვით სამყაროს ქმნადობის საიდუმლო მისტიკურ ციფრებშია და ადამიანი, თავად ალაჰია ან კიდევ, მისი ღვთიური სხეულის ნაწილი და იგი მხოლოდ სრულყოფილების შემთხვევაში კვლავ შეერწყმება შემოქმედს, დაუბრუნდება თავის პირველსახეს. ფაზოლულაჰის სწავლებით ალაჰი დაფარული განძია და მისი გამოჩინება ასო-ბგერებშია. ყოველივე მატერიალური ასოა, ხოლო სული - ბგერაა, კეთილხმოვანებით შექმნილი სიტყვები ალაჰის ემანაცია. სიტყვები კი ადამიანის ბაგეთგან ჟღერს, ასევე ტექსტიც ადამიანის ხელით იქმნება. სამყარო სავსეა ბგერებით, ბგერათა ჯამის სრულყოფილი ფორმა სიტყვაა, სიტყვა, რომელიც იყო დასაბამიდან. ამიტომაც ამ არაბული ანბანის 28 და სპარსული ანბანის 32 ასოთა ჯამს ეძებენ ჰურუფიები ყველგან და ყველაფერს მას უკავშირებენ. მათი ლოგიკური მსჯელობა ამ რიცხვთა მისტიკური სიმბოლოზმით არის გაბუნდოვანებული. სამყაროს მეტაფიზიკურ სიღრმეებში დავანებული მარადიული ინდივიდუმი, მრავალფეროვან მატერიალურ დეტალებშია ემანაცირებული, იგი განფენილია მრავლად და განთითოებული უმცირეს ატომებშიც კი, მათი თავმოყრა და გამთლიანება ღვთიური სახეების ჯამია გაცხადებული,

ჯამი ღმერთია, იგია ყოველ საგანთა და სულთა საფუძველი, ის არის ჯამი მთელი სამყაროსი, (ო ჯამო, მთელ სამყაროსავს - მიმართავს ჰალაჯა (865-922) ღმერთს).

ჰურუფიზმში ოთხი ელემენტი: ღმერთი, ასო, ადამიანი და მატერიალური სამყარო განიხილება, როგორც ურთიერთდაკავშირებული, განუყოფელი ერთობა. სრულყოფილება არის ღმერთი, სრულყოფილება 28 და 32 ასოთი გამოიხატება და გამოითქმის, სრულყოფილება არის ადამიანში, რომელმაც იცის ამ ასოთა საიდუმლოება, სრულყოფილება ეს 4 ელემენტი, რომელიც არის ყოველივე არსებულის (მატერიალური სამყაროს) საფუძველი. ჰურუფიები საწყისი და მარადიული სუბსტანციიდან აღმოცენებული მატერიალური ქმნადობის წესრიგს ამ სისტემის სახით აღიქვამდნენ: ღმერთი, სიტყვა, სამყარო, ადამიანი. „თუ ადამი ღმერთის ხატადაა, მაშინ ღნერთია ადამიანი“ წერს ფაზლოლლაჰ ნაიმი თავის „ჯავვადნამე“-ში. მან ყველა საგანი არამარტო ადამიანს დაუკავშირა, არამედ მის მეტყველებასაც: „ყველაფერი - ადამიანის მეტყველებაა“. ზოგადად, ჰურუფიზმის სწავლებით ღმერთმა თავის თავი ორი ფორმით გამოამჟღავნა: I. ასოს ,სიტყვის სახით და ამ ფორმის გამოხატულებაა ყურანი, როგორც მათ მიაჩნიათ, ყურანი ჭეშმარიტების გამოვლინებაა სიტყვის სახით. II. ღმერთის მიერ თავის ხატად და მსგავსად შექმნილი ადამიანის სახით. ამიტომ, ჰურუფები ყურანს უწოდებდნენ „ქითაბ ალ-სამით“-ს („უმეტყველო წიგნი“), ხოლო ადამიანს – „ქითაბ ალ-ნათიგ“-ს („მეტყველი წიგნი“).

ჰურუფიების კოდექსით ადამიანი, არა მხოლოდ თავისი სულიერი სიდიადითა და ძლევამოსილებით ითვლებოდა ღმერთის ხატების ანარეკლად, არამედ თავისი გარეგნობითა და სილამაზით. ვინაიდან ადამიანი გარეგნულად ულამაზესი ქმნილებაა, მის სილამაზეში ყოვლისშემძლე შემოქმედის უნაკლო ხატება აირეკლება. ადამიანი - ჭეშმარიტებისათვის თვისობრივი ნიშნების მატარებელია. ჭეშმარიტების თვისობრიობა, როგორც დასტური, სამყაროს პირმშოს სახეზეა ასახული. მაგალითად, ადამიანის სახეზე დაწერილია სიტყვა „ალაჰი“. ჰურუფიები ადამიანის ცხვირს ადარებდნენ არაბულ ასოს "ალიფ"-ს (I), ცხვირის ნესტოებს ასო "ლამ"-ს (L), თვალებს "ჰე" (C) და სიტყვა "ალაჰი"-ც

ამ ასოებიდან იქმნება. ჰურუფიზმში ადამიანის სახის 7 ნიშანი (4 წამწამი, 2 წარბი, 1 თმა თავზე) განიმარტებოდა, როგორც ღვთაებრივი ატრიბუტი. ამასთანავე, ადამიანის სახეზე ეს 7 ნიშანი ჰურუფიებმა ყურანის პირველ სურას „ფათიჰა“-ს შეადარეს, რომელიც 7 აიისგან შედგება და წმინდა წიგნის შესავალია. აღსანიშნავია, რომ მთავარი ღვთაებრივი სიბრძნეც ამ სურაში აისახება. ჰურუფიების სწავლებით, ადამიანის სახეც ამ „შესავალი“-ს მსგავსია და მისი ამოცნობის მთავარი ობიექტია, რომლის 7 - წმინდა ნიშანი ჭეშმარიტების ატრიბუტი და ანარეკლია.

ჰურუფიები თავყვანისცემის ორ ფორმას აღიქვამდნენ: თავყვანისცემას გულით და თვალთ თავყვანისცემას. ისინი უპირატესად, თვალეზით თავყვანისცემას მიიჩნევდნენ და ამიტომაც მშვენიერი სახის მზერას ქაბის მომლოცველობას (ჰაჯის აღსრულებას) ან კიდევ, ჭეშმარიტების თავყვანისცემას ადარებდნენ. ჰურუფიზმის ფუძემდებელმა თავის ბეითებში, მშვენიერი სახე 28 და 32 ასოთი შექმნილი ღვთაებრივი სწავლების ანარეკლად მიიჩნია: „ეს სილამაზე და ბრწყინვალეა არის ღმერთის სიტყვის (ასოების) მეცნიერება“, და კიდევ უფრო დაკონკრეტდა: „სილამაზე და ბრწყინვალეა, თვალეზი, წარბები, სახის ნაკვთები, ხალები, თმა თავზე - მეცნიერებაა ღვთის სიტყვის შესახებ“. ჰურუფიებისათვის სატრფოს ლამაზი სახის ჭვრეტა და მისი აღწერა სალოცავი მიჰრავის, ყურანის, რწმენისა და თვით ღმერთის მაგივრობაა. სატრფოს სახის მზერა ყურანის სურების ამოკითხვაა, ღვთაებრივი მშვენიერების განჭვრეტა და მისი უხეანესი საიდუმლოს ამოკითხვაა. ჰურუფიებმა ყველა ადამიანში ღმერთი დაინახეს და შეიცნეს, მისი გარეგნობა ღვთიური ენიგმების ერთობლიობაა, სხეულის თითოეული ნაწილი ასოებისა და ციფრების ეკვივალენტი, ხოლო უნარი ყოველივე ამის ამოკითხვისა სიყვარულია, მხოლოდ ამ ღვთივობებულ, ზეციური გრძნობით გამსჭვალული გონებით, თვალეზითა და გულით ამოკითხება და შეიცნობა ღვთიური სიტყვა და ცხადდება დიდი საიდუმლო (გამოჩინდება დაფარული).

ჰურუფიული შემეცნების სფეროში პირველ პლანზე ადამიანი და ადამიანური სიყვარული არის წამოწეული. როგორც ნესიმი აღნიშნავს, ჰურუფიებისათვის ულამაზესი ადამიანური

ფორმა არის არა უბრალოდ ადექვატური გამოსახულება, არამედ ღვთაებრივი განსხეულება და სიყვარული, რომელსაც განიცდი ამ ადამიანისადმი, არის არა უბრალოდ „ხიდი“, მიმავალი აბსოლუტური ჭეშმარიტებისაკენ, არამედ თავისთავადი საბოლოო მიზანი. ჰურუფიების ცნობიერებაში ადამიანს განიხილავენ არა ღმერთის ასლად, როგორც ამას ადგილი აქვს სუფიებთან, არამედ თვით ღმერთად, ამიტომ ღმერთი გააზრებულია ჩვეულებრივ მიწიერ ადამიანად და პირუკუ, მაგრამ აღქმის დროს პრიორიტეტი ადამიანს ეკუთვნის, რადგან აღმქმელისათვის უშუალო ჭვრეტისა და წვდომის ობიექტი ადამიანია. ჰურუფიულ პოეზიაში მანამდე „ცადაჭრილი“ ადამიანი (როგორც შესავალში აღვნიშნეთ) ისევ ეშვება მიწაზე, მაგრამ ამჯერად გაღმერთკაცებული, იგი ხელშესახებია და „თუალით სამზერი“, ღმერთი კი მასში დავანებული დაფარულია და ამოსაცნობი, სიტყვა მისი კი, ამოსაკითხი.

აბსოლუტური სიყვარულის შეცნობა მხოლოდ საკუთარი ეგოს განქარვებით, საკუთარი „მეს განლღობის“ გზით მიიღწევა და ყოველივე ეს მხოლოდ და მხოლოდ სულიერი ექსტაზის, უკიდურესი აღზნებისა და თავდავიწყების გზითაა შესაძლებელი და თუ ეს უიდუმლესი აღმოჩენა შესძლო ადამიანმა, მაშინ მოიშლება „მე“-ს ყოველგვარი საზღვარი, „განქარდება პიროვნულობის გამთიშველი ყრუ კედელი და განიხვენება ბჭენი ჭეშმარიტი არსებობისა“. მაშინ იცნობა, რომ ეს ხილული სამყარო სხვა არაარის - რა, თუ არა საუფლო „ერთდაერთისა“, რომელსაც ღმერთი ეწოდება და რომლის ნაწილიც ადამიანია. მხოლოდ იგია ჭეშმარიტი რეალობა და სხვა ყოველივე მაცდუნებელი მოჩვენებაა. მის გარდა, არ არსებობს არაფერი, არავითარი ფასეულობა, თვით ზნეობაც კი კარგავს ყოველგვარ ღირებულებას, ვინაიდან კეთილისა და ბოროტის, დუალისტური მსოფლადქმის ამ უძველესი ურთიერთდაპირისპირებული ანტიპოდების ადგილს ერთი დიდი სიკეთე იჭერს, როგორც ერთადერთი ჭეშმარიტად არსებული სინამდვილე.

ბათინური მოძღვრების მიმდევრები თავიანთ ქადაგებებში უხვად იყენებდნენ პოეტური ფორმით გამოთქმულ შეგონებებს. ამიტომაც, მათი მსოფლმხედველობა სიამოვნებით აიტაცეს პოე-

ტებმა და შექმნეს საგანგებო ხატოვან-სიმბოლური სისტემა, რომელთა თარგმანებით ღმერთი იქცა სატრფოდ; პოეტი ანუ ლირიკული გმირი კი - მეტრფედ, მიჯნურად; სულიერი ექსტაზი - ღვინოდ; სულიერი მოძღვარი (შეიხი) - მერიქიფედ , მწედდ, რომელიც პოეტს აწვდის ამ „ღვინოს“ და შეჰყავს იგი სულიერი ექსტაზის მდგომარეობაში, ამზადებს მას მისტიური „თრობის“ ანუ ღმერთთან შერწყმის უზენაესი ნეტარებისათვის. თრობის მისტერია, როგორც კოსმიური ჰედონიზმი, სუფი და ჰურუფი პოეტების ორგანულ სიუჟეტად იქცა.

დასკვნა.

აღსანიშნავია რომ, ბათინური მოძღვრების მსოფლმხედველობაში სიყვარულის არსის გააზრება უნდა შეცვლილიყო. აბსოლუტურ ჭეშმარიტებას ადგილი უნდა დაეთმო ადამიანისათვის, რომელიც კი არ უგულუბელყოფდა მას (აბსოლუტურ ჭეშმარიტებას), არამედ მისი ცნებების იდენტური იყო. ამას ცვლილებები უნდა გამოეწვია მხატვრული აზროვნების გამოვლინებებშიც. მართლაც, ეს ასე მოხდა, ჰურუფი პოეტების „მშვენიერის“ სურათი უფრო რეალურ არსებად წარმოდგა და მასთან დაკავშირებული განცდის მომენტებმაც უფრო მიწიერი, ადამიანური ელფერი შეიძინა, მაგრამ, ჰურუფიულმა აზროვნებამ აღმოსავლური ლირიკის განვითარებაში ვერ შეძლო ძირეული გარდატეხის მოხდენა, რადგან აღმოსავლური სიყვარული, როგორც საზოგადოებრივი ინსტიტუტის ტრადიციები მყარად იყო ფესვგადგმული ეპოქალურ აზროვნებაში. ჰურუფიების სიყვარულის ობიექტი, მართალია, პირველ რიგში იყო ადამიანი, მაგრამ ეს ადამიანი შემეცნების ღრმა მეტაფიზიკურ სივრცეებში ღმერთად იყო მოვლინებული. ბათინური მოძღვრებით სანეთელივით მღვენტავი დევრვიშები, ყოველ ადამიანში ღმერთის მხედველნი, ყოფიერების სისასტიკით გატანჯულ ხალხს, თავიანთი ქადაგებებით ასევე ღმერთად ევლინებოდნენ და აქაც ცხადდებოდა მარადიული წრებრუნვა, რომელსაც არ ქონდა დასაწყისი და არც დასასრული, რომელიც იყო მხოლოდ აქტი მარადისობის, ჭეშმარიტებაში დავანების მისტერია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- Шиммель, А. (2000). *Мир Исламского Мистицизма*. Москва;
- Массе, А. (1961). *Ислам*. Москва.
- Бертельс, Е. (1965). *Суфизм и Суфийская Литература*. Москва.
- Джавелидзе, Э. (1979). *У истоков турецкой литературы, I
Джелаль-ед-дин Руми*. Тбилиси.

REFERENCES:

- Shimmel', A.(2000). *Mir Islamskogo Misticzma (World of Islamic mysticism)*. Moskva.
- Masse, A. (1961). *Islam (Islam)*. Moskva.
- Bertel's, E. (1965). *Sufizm I Cufijskaya Literatura (Sufism and Sufi literature)*. Moskva.
- Dzhavelidze, Je. (1979). *U istokov Tureckoj Literatury, IDzhelal' -ed-din Rumi (At the origins of Turkish literature, Jalal-ed-din Rumi I)*. Tbilisi.

Hurufism- the batin doctrine of the dervish from Estarabad

Alkazar Kashia

Assistant Professor of The Department
Of oriental studies at Batumi
Shota Rustaveli State University
Georgia, 6010, Batumi Ninoshvili st. 32/35
+995551005925, aleko.kashia@bsu.edu.ge
Orcid.org/0000-0001 6827-6394

Abstract.

There have been two ways of development in the history of religion: external (exoteric - zaher) and internal (esoteric - batin). Differences between these two diverse theories often turned into sharp conflicts. These cases were especially evident in the reality of the East, where extreme `Batin`/"Baten" were pursued and their representatives were treated with fire and sword.

Hurufism was founded by Fazlullah Abu Muhammad,- a dervish from Estarabad. It does not represent a new doctrine and it's closely related to Sufism, but it fundamentally differs from this form of islam in a number of issues. According to the Hurufian doctrine, we should consider the divine word - 'Logos' as the first cause of the creation of the universe. That is why the word is the essence of creation, and the letter is the basis of the existence of the visible world (in general, the term `hurufism' is Arabic and means letters, alphabet).

The metamorphosis of the letters of the divine word must be sought in every object and event, because Muhammad preached in Arabic (i.e. 28 letters), and Fazlullah in Persian (i.e. 32 letters), the numerical sum of these 28 and 32 letters is given potentially in everything and we have an obligation to discover it, through which we will know the divine essence. This is the only and true way to find the truth. That is why they look for the sum of these 28 and 32 letters everywhere, they connect everything to it, and their logical reasoning is obscured and reduced to misunderstanding by the mystical

symbolism of these numbers. Hurufism considers human as the object of its knowledge and worship, which, according to Hurufists, represents the microcosm of God, the ultimate goal of God's creation.

Keywords: Hurufism; Estarabad; Esoteric.